

แนวทางการจัดตั้งกองทุนเพื่อปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษา
ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

Established Process for Housing Improvement Fund
for The Elderly Case Rungmanee Pattana
Wangthonglang District, Bangkok

รับบทความ	14/05/2019
แก้ไขบทความ	24/06/2019
ยอมรับบทความ	28/06/2019

หญิง โศภิตา ไตรรัตน์ จารุทัศน์

ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Harit Khokphar, Trirat Jarutach

Department of Housing Development, Faculty of Architecture, Chulalongkorn University

lk_harit@hotmail.com, trirat13@gmail.com

บทคัดย่อ

แนวทางในการจัดหาแหล่งเงินทุนหมุนเวียนเพื่อปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน ที่มีคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยไม่เหมาะสม หรือมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ เนื่องจากสภาพร่างกายของผู้สูงอายุและการมีรายได้ที่ค่อนข้างต่ำ ส่งผลให้มีปัญหาในเรื่องของการปรับปรุงที่อยู่อาศัย ซึ่งเงินทุนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ ในการศึกษาจะศึกษาจากชุมชนที่มีความเข้มแข็งในระบบการเงิน โดยกรณีศึกษา ได้แก่ ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ถือเป็นหนึ่งในชุมชนเมืองที่ประสบความสำเร็จและมีกองทุนในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัยจะศึกษาลักษณะโครงสร้างระบบการเงินชุมชนรุ่งมณีพัฒนา รวมถึงศึกษาผลดีและผลเสียของกองทุนที่มีอยู่ เพื่อหาแนวทางการจัดตั้งกองทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัย ทั้งรูปแบบการแก้ไขข้อกำหนดจากกองทุนเดิมและการจัดตั้งกองทุนใหม่

ผลการศึกษาพบว่ากองทุนภายในชุมชนรุ่งมณีพัฒนาที่เหมาะสมเป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ คือ สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงชุมชนรุ่งมณีพัฒนา และสถาบันการเงินชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ซึ่งทั้งสองกองทุนนั้นมีเงินทุนสนับสนุนและการตรวจสอบดูแลจากภาครัฐ ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความเป็นไปได้ในเรื่องของการจัดตั้งกองทุนมากที่สุด ในส่วนของชุมชนที่ไม่มีระบบการเงิน ชุมชนควรเริ่มจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นกองทุนเริ่มต้นและพัฒนาเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในลำดับถัดไป

สรุปผลการศึกษากองทุนที่มีความเหมาะสมมากที่สุดในการแก้ไขสำหรับเป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยในชุมชน คือ สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง เนื่องด้วยวัตถุประสงค์ของสหกรณ์มีความใกล้เคียงกันกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และการมีความรู้ความเข้าใจของสมาชิกในเรื่องของปัญหาที่อยู่อาศัย ถัดมาเป็นสถาบันการเงินกองทุนรุ่งมณีพัฒนาเพราะขนาดกองทุนและเงินหมุนเวียนขนาดใหญ่ รวมถึงการแก้ไขข้อบังคับไม่มีความซับซ้อนเท่ากับตัวสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง ในส่วนของชุมชนที่ไม่มีระบบการเงินชุมชนควรเริ่มจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อต่อยอดเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุต่อไป

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ การปรับปรุงที่อยู่อาศัย แนวทางการจัดตั้งกองทุน ผู้มีรายได้น้อย

Abstract

Working capital financing model for housing improvement for the elderly who live in inappropriate community or have accidental risk. Since physical conditions with low income, it's difficult for elders to improve their housing. Capital is the most important thing. Community with financial intensity is chosen to be the case study which is Rung Manee Pattana Community, Wangthonglang – Bangkok. The community succeed in financial and fund management. Research objectives are studying financial structure of the community and also studying pros and cons of exist funds to find established funds model to improve housing in both edited regulation pattern from original funds and new established fund.

The result show that the fund in Rung Manee Pattana Community is appropriate to be a resource of money for improving house. They are Baan Munkhong housing cooperative and Rung Manee Pattana community Financial institution. There are funding and checking from government which make it operate efficiency and be most possible fund to establish funds. The community which have not financial system should start with village and community funds first, and then develop the funds to be funds for improving house to elders.

In conclusion, Baan Munkhong housing cooperative is the most appropriate fund that can be improved to be working capital source in the community. The reasons are the objective of housing cooperative is wanting to help about housing improvement and members know and understand housing problems well. The second is community Financial institution because fund size and a lot working capital. In addition, the regulation is not complex like Baan Munkhong housing cooperative. The community which have not financial system before should start with village and community funds first, and then develop the funds to be funds for improving house to elders.

Keywords: *Elders, Housing Improvement, Established Process for Fund, Low Income*

บทนำ

สภาพการอยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมาก เนื่องจากผู้สูงอายุใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในที่พักอาศัยแต่ในชุมชนเมืองขนาดใหญ่ โดยเฉพาะในชุมชนแออัดในเมือง พบว่าสภาพที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย มีสภาพทรุดโทรมอย่างมาก และมักจะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ซึ่งมีความแตกต่างจากสภาพที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยในต่างจังหวัด คือ สภาพที่ดินของชุมชนแออัดในกรุงเทพฯ มีข้อจำกัดมากกว่าที่ดินในชุมชนต่างจังหวัด และมีสภาพแวดล้อมที่มีความทรุดโทรมมากกว่า รวมถึงยังมีความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่มาก

ปัญหาที่พบคือผู้สูงอายุถึง 1 ใน 4 คน เคยหกล้มกว่าร้อยละ 75 สาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมในบ้านและรอบ ๆ บ้านไม่ปลอดภัย ข้อมูลงานวิจัยยังชี้ว่าการปรับปรุงสภาพบ้านและสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม สามารถช่วยลดปัญหาการล้มของผู้สูงอายุ และมีต้นทุนต่ำกว่าค่ารักษาพยาบาลจากการบาดเจ็บหัก บาดเจ็บเรื้อรัง หรืออาจทำให้พิการต้องตกอยู่ในสภาพพึ่งพาการได้ ข้อมูลจากการสำรวจยังบ่งชี้อีกว่าพื้นที่สาธารณะ สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ยังเป็นอุปสรรคกับการใช้ชีวิตอิสระของผู้สูงอายุ¹

ในพ.ศ. 2558 สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ได้มีการวิจัยด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สู่การมีสุขภาวะที่ดีของคนพิการและผู้สูงอายุ โดยค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยเพื่อการมีสุขภาวะที่ดีในเบื้องต้น ใช้เงินเฉลี่ย 20,000 บาท ต่อหลัง โดยจะปรับภายในบ้านเล็กน้อย เช่น ปรับสุขภัณฑ์ในห้องน้ำ ราวจับ ทำทางลาด ทางเดินใน - นอกบ้าน 40,000 บาท สามารถปรับภายในบ้านและโครงสร้างบางส่วน เช่น ย้ายห้องน้ำ ปรับสุขภัณฑ์ในห้องน้ำ ราวจับ ทางเดินใน - นอกบ้าน ทางลาด ขยายประตู และ 60,000 บาทในการสร้างบ้านใหม่ ทั้งนี้ต้นทุนการปรับปรุงสภาพแวดล้อม เฉลี่ยหลังละไม่เกิน 40,000 บาท โดยใช้จ่ายอย่างประหยัด

แต่หากมองในส่วนของความสามารถในการจ่ายของกลุ่มผู้สูงอายุนั้นจากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในพ.ศ. 2560 ผู้สูงอายุที่ทำงานมี 3.9 ล้านคน หรือร้อยละ 35.1 โดยผู้สูงอายุที่ยังทำงานอยู่ให้เหตุผลที่ยังคงต้องทำงานว่าสุขภาพแข็งแรง ยังมีแรงทำงาน ต้องหารายได้เลี้ยงครอบครัวหรือตนเอง และเป็นอาชีพประจำไม่มีผู้ดูแลแทน โดยแหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุส่วนใหญ่มาจากบุตร (ร้อยละ 34.7) มากที่สุด รองลงมาคือ จากการทำงานของสูงอายุเอง (ร้อยละ 31) และได้รับจากเบี้ยยังชีพของทางราชการ ได้แก่ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เบี้ยยังชีพผู้พิการ (ร้อยละ 20) โดยความเพียงพอของรายได้ ที่ได้รับโดยให้ผู้สูงอายุประเมินจากความรู้สึกของตนเองโดยไม่ใช้จำนวนเงินมาเป็นเกณฑ์วัด พบว่า เกินกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.3) ผู้สูงอายุตอบว่ามีรายได้เพียงพอ และมีร้อยละ 18.5 ที่ตอบว่ามีรายได้ไม่เพียงพอในการดำรงชีพ²

ข้อมูลสถิติจากกรมกิจการผู้สูงอายุ ได้มีการจัดทำสถิติจำนวนผู้สูงอายุที่เข้ารับสวัสดิการแห่งรัฐ สถิติด้านการเงินพบว่า มีจำนวน 3.8 ล้านคนซึ่งคิดเป็น 1 ใน 4 ของจำนวนประชากรผู้สูงอายุทั้งหมดของประเทศไทย โดยร้อยละ 84.2 หรือ 3.2 ล้านคนมีรายได้ต่อปีต่ำกว่า 30,000 บาท และร้อยละ 21.1 หรือ 0.8 ล้านคน แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ไม่มีสามารถในการจ่ายเพื่อคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัย³

กรณีศึกษาชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งชุมชนรุ่งมณีเป็นหนึ่งในโครงการนาร่อง เรื่อง โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและพื้นที่ดังกล่าวยังเป็นระบบการเงินชุมชนที่เข้มแข็ง สังเกตได้จากจำนวนกองทุนและผลตอบแทนของกองทุนแต่ละกองทุนที่มีผลกำไรต่อเนื่องทุกปี โดยจะเห็นได้จากเงินสนับสนุนกองทุนระยะที่ 3 คือการขอรับเงินสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เพื่อนำมาเป็นเงินทุนในการดำเนินงานในระยะถัดไป ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการได้รับรางวัลสถาบันการเงินดีเด่น

¹ สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, วาระปฏิรูปที่ 30 : การปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัย, 2558

² นายภูษพงศ์ โนนโธสง, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561

³ กรมกิจการผู้สูงอายุ, สรุปข้อมูลสำคัญผู้สูงอายุที่ลงทะเบียนในบัตรสวัสดิการแห่งรัฐปี พ.ศ.2560, 2661

จากธนาคารออมสินด้านการบริหารจัดการ ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ผ่านกระบวนการโครงการบ้านมั่นคง ทำให้ชุมชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเงินเพื่อที่อยู่อาศัย

ตาราง 1 รายชื่อชุมชนและเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา

ชุมชนเขตวังทองหลาง	เงินสนับสนุน กองทุนระยะที่ 3	ที่ดินของสำนักงาน ทรัพย์สิน พระมหากษัตริย์	เคยเข้าร่วมโครงการบ้าน มั่นคง	ได้รับรางวัลสถาบัน การเงินดีเด่นจาก ธนาคารออมสิน
ชุมชนทรัพย์สินเก่า	☑	☑	☑	
ชุมชนทรัพย์สินใหม่	☑	☑	☑	
ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา	☑	☑	☑	☑
ชุมชนน้อมเกล้า	☑	☑	☑	
ชุมชนเทพศิลา	☑	☑	☑	
ชุมชนร่วมสามัคคี	☑	☑	☑	
ชุมชนบ้านพลับพลา	☑			
ชุมชนรามคำแหง 53	☑			☑
ชุมชนสุเหร่าดอนสะแก	☑			☑
ชุมชนลาดพร้าว 80 แยก 11	☑			
ชุมชนสันประเสริฐ	☑			☑
ชุมชนจันทราสุข	☑			
ชุมชนลาดพร้าว 91	☑			

โดยจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนได้แก่ 1. การศึกษาที่เป็นงานวิจัยในพื้นที่กรณีศึกษาเขตวังทองหลางแต่เป็นลักษณะการศึกษาในด้านอื่น และ 2. การศึกษาเกี่ยวกับกองทุนที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทย

1. การศึกษาที่เป็นงานวิจัยในพื้นที่กรณีศึกษาเขตวังทองหลางแต่เป็นลักษณะการศึกษาในด้านอื่น ได้มีการศึกษาแนวคิดของพื้นที่จากการที่เป็นพื้นที่ของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นพื้นที่นารองการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุขทั้งกายและจิตใจ โดยยึดแนวทางการพัฒนาอย่างสมดุลใน 4 มิติ คือ ทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เป็นไปตามแนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนวพระราชดำริ “บ ว ร” และอีกด้านหนึ่งจะเป็นการถอดบทเรียนจากการที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์นำแนวคิดบ้านมั่นคงของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมาปรับใช้ในพื้นที่เพื่อความยั่งยืนด้านที่อยู่อาศัย

2. การศึกษาเกี่ยวกับกองทุนที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย ศึกษาการจัดตั้ง พัฒนา และติดตามลักษณะการดำเนินงานของกองทุนในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกัน เพื่อทราบถึงองค์ประกอบ และกระบวนการส่วนต่าง ๆ ของแต่ละพื้นที่

จากงานวิจัยทั้งสองส่วน ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่เขตวังทองหลาง รวมถึงชุมชนของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์นั้นเป็นรูปแบบการศึกษาเชิงแนวคิดของพื้นที่ และการศึกษาด้านกายภาพโดยยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงที่อยู่อาศัยรวมถึงสภาพทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและจากการศึกษางานวิจัยด้านการเงินจุลภาคพบว่าในพื้นที่ดังกล่าวยังไม่มีงานวิจัยด้านที่อยู่อาศัย ผู้วิจัยจึงศึกษาสองประเด็นดังกล่าวในพื้นที่นี้

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะกองทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัย
- 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของกองทุนทั้งผลดีและผลเสีย
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางรูปแบบกองทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัย

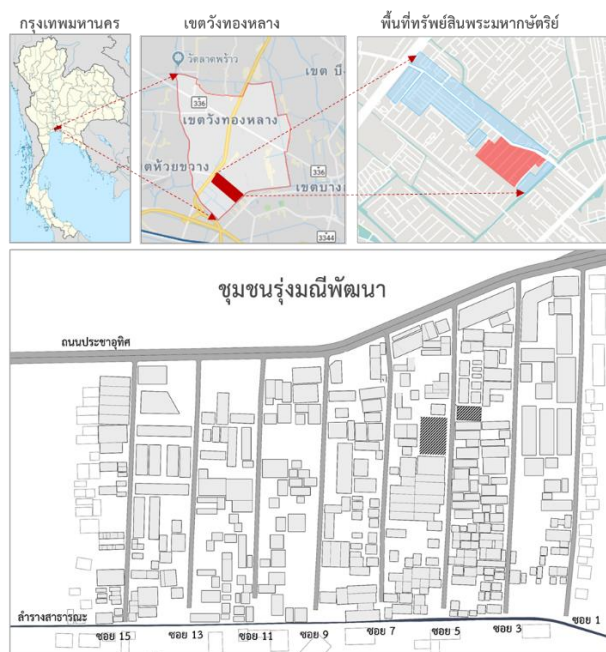
ขอบเขตของงานวิจัย

1) ขอบเขตของเนื้อหา

- 1.1) ศึกษาข้อมูลระบบการเงินชุมชนจากองค์กรหรือหน่วยงานในกำกับของรัฐ
- 1.2) ศึกษาลักษณะเศรษฐกิจและความคิดเห็นเกี่ยวกับกองทุนปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่
- 1.3) ศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะระบบการเงินของชุมชนในพื้นที่กรณีศึกษา
- 1.4) นำหลักนโยบายรวมถึงกฎหมาย มาเป็นแนวทางในการสร้างกระบวนการ จากการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งในพื้นที่กรณีศึกษาและในพื้นที่ภาพรวม รวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุภายในพื้นที่ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

2) ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

ศึกษาชุมชนในเขตพื้นที่ชุมชนเมือง โดยคัดเลือกจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและเป็นพื้นที่นำร่องด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีการผ่านกระบวนการโครงการบ้านมั่นคงซึ่งเป็นกระบวนการการที่มีส่วนร่วมและระบบการเงินด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งคัดเลือกจาก 9 ชุมชนในโครงการนำร่อง และมีโครงสร้างการเงินชุมชนที่โดดเด่น โดยขอบเขตพื้นที่ศึกษาจะอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

ภาพ 1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

3) ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มประชากรแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นประชากรกลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป กลุ่มที่ 2 คณะกรรมการดูแลระบบการเงินชุมชนในพื้นที่ และกลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบการเงินชุมชนและพื้นที่การศึกษา

กลุ่มที่ 1 คือผู้สูงอายุในพื้นที่การศึกษา ทำแบบสอบถามเพื่อทราบข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกองทุนปรับปรุงที่อยู่อาศัย สุ่มประชากรผู้สูงอายุจากทั้งหมด 92 คน โดยใช้ทฤษฎีของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 สุ่มยอดประชากรผู้สูงอายุที่ทำแบบสอบถามในขั้นแรก เป็นจำนวน 75 คน

กลุ่มที่ 2 คือคณะกรรมการดูแลระบบการเงินชุมชน เป็นกลุ่มที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเงินในชุมชนการศึกษา ทั้งในด้านของโครงสร้าง นโยบาย และความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่การศึกษา โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากกองทุนทั้งหมดภายในชุมชน จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 3 คือผู้เชี่ยวชาญที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบการเงินชุมชนและพื้นที่ การศึกษา สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับนโยบาย กฎหมาย และความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดตั้งกองทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และผู้ดูแลระบบการเงินชุมชนร่วมพัฒนา

ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย

- 1) ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุทั้ง สภาพเศรษฐกิจ สภาพที่อยู่อาศัย รวมถึงศึกษาแนวคิดทฤษฎีงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง
- 2) ข้อมูลปฐมภูมิ สอบถาม สัมภาษณ์ สัมภาษณ์เชิงลึก และการสำรวจ ลักษณะสังคมและเศรษฐกิจ สภาพที่อยู่อาศัย และโครงสร้างระบบการเงินชุมชน นโยบาย กฎหมาย และความคิดเห็นเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) แบบสอบถาม ในการสำรวจข้อมูลทั่วไปใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกองทุนปรับปรุงที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในพื้นที่ชุมชนร่วมพัฒนารวมถึงการสำรวจ การสำรวจภาคสนาม เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพที่อยู่อาศัยภาพรวมทั้งชุมชน และกลุ่มประชากรตัวอย่างผู้สูงอายุที่ทำแบบสอบถาม
- 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสำรวจความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการที่ดูแลระบบการเงินชุมชน เพื่อศึกษาโครงสร้างการเงินชุมชนในลักษณะวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ศึกษา นโยบาย ระบบสวัสดิการ เงื่อนไข และกระบวนการทำงาน แหล่งที่มาของเงินทุน และองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 3) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์ความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่และมีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการเงินชุมชน ทั้งในด้านของกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบของหน่วยงานรัฐ ในกระบวนการตั้งแต่ก่อนการจัดตั้ง การจัดตั้ง และหลังจากการจัดตั้ง เพื่อทราบถึงวิธีการทำงานและการดำเนินงานในปัจจุบัน

ผลการวิจัย

จากการศึกษา แนวทางการจัดตั้งกองทุนเพื่อปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ การศึกษา ชุมชนร่วมพัฒนา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปผลการวิจัยแบ่งตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะกองทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัย

จากการศึกษาลักษณะกองทุนพบว่าโครงสร้างกองทุนในชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีทั้งหมด 7 กองทุนดังนี้

ตาราง 2 ระบบการเงินภายในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

ชื่อ	วัตถุประสงค์	แหล่งเงินทุนหลัก	สวัสดิการ	เงินหมุนเวียน	อัตราดอกเบี้ย	จำนวนสมาชิก
สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง	ปรับปรุงที่อยู่อาศัยในโครงการบ้านมั่นคง	เงินกู้จากพอช.	เกิด เจ็บ ตาย	21,000,000 บาท	ร้อยละ 7 ต่อปี	341 คน
สถาบันการเงินกองทุนชุมชน	เงินทุนหมุนเวียนในการดำรงชีพ	สมาชิก 100 บาท/เดือน	เกิด เจ็บ ตาย	11,000,000 บาท	ร้อยละ 15 ต่อปี	720 คน
กลุ่มสัจจะสตรี	แหล่งเงินทุนสำหรับที่ประกอบอาชีพเกษตร	สมาชิก 100 บาท/เดือน	เกิด เจ็บ ตาย	2,200,000 บาท	ร้อยละ 15 ต่อปี	220 คน
กองทุนสวัสดิการชุมชน	เป็นสวัสดิการชุมชน	สมาชิก 1 บาททุกวัน (365บาท/ปี)	13 ประเภทสวัสดิการพื้นฐาน	300,000 บาท	ร้อยละ 0 ต่อเดือน	204 คน
กองทุนรักษาดินรักษากัน	ช่วยเหลือผู้มีปัญหาด้านที่อยู่อาศัย	สมาชิก 240 บาท/ปี	เจ็บ ตาย ภัยพิบัติ (ด้านที่อยู่อาศัย)	16,000 บาท	-	341 คน
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	สนับสนุนการสร้างผลิตภัณฑ์และอาชีพในชุมชน	ได้รับจากกลุ่มสัจจะสตรี	-	100,000 บาท	-	50 คน
กองทุนแม่แห่งแผ่นดิน	ต่อต้านยาเสพติด	ได้รับจากสำนักงานเขต	-	30,000 บาท	-	-

จากตารางที่ 2 แสดงถึงลักษณะกองทุนโดยภาพรวมของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาว่าในแต่ละกองทุนมีรายละเอียด วัตถุประสงค์ที่มาของเงินทุน สวัสดิการ เงินทุน อัตราดอกเบี้ย และจำนวนสมาชิก ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละกองทุนนั้นมีวัตถุประสงค์ในการใช้งานในด้านต่าง ๆ และสามารถแบ่งออกเป็นสองส่วนหลักคือ กองทุนเพื่อการดำรงชีพและกองทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัย โดยข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการผู้ดูแลระบบการเงินภายในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา⁴

2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของกองทุนทั้งผลดีและผลเสีย

องค์ประกอบของแต่ละกองทุนที่แตกต่างกันมีผลดีและผลเสียจากการรวบรวม การสอบถามผู้สูงอายุในชุมชน คณะกรรมการระบบการเงินชุมชนและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐ ได้ข้อสรุปทั้งความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนกฎระเบียบข้อบังคับเพื่อใช้เป็นช่องทางในการช่วยเหลือปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ และส่วนที่เป็นข้อจำกัดที่จะส่งผลให้ไม่สามารถใช้งานตัวกองทุนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และควรหลีกเลี่ยงเพื่อป้องกันปัญหาในกระบวนการดำเนินงานหรือการบริหารจัดการ

⁴ สัมภาษณ์ กัลยาณี หมอภรณ์, ประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง/สถาบันการเงินกองทุนชุมชนรุ่งมณีพัฒนา. 6 เมษายน 2562.

ตาราง 3 เปรียบเทียบผลดีและผลเสียในแต่ละกองทุน

รายชื่อกองทุน	ผลดี	ผลเสีย
สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง	วัตถุประสงค์มีความลักษณะใกล้เคียงกัน	นโยบายอาจมีการทับซ้อน
กองทุนรักษากันรักษาดิน	วัตถุประสงค์และกระบวนการดำเนินงานมีความชัดเจน	การดำเนินงานและวัตถุประสงค์ไม่สอดคล้องและยากต่อการแก้ไข
สถาบันการเงินชุมชน	อิสระในเรื่องของระเบียบข้อบังคับ	สมาชิกมีจำนวนมากรวมไปถึงบุคคลภายนอกพื้นที่
กลุ่มสัจจะสตรี	การดูแลบริหารงานมีประสิทธิภาพ	สมาชิกไม่ครอบคลุมทั้งชุมชน
กองทุนสวัสดิการชุมชน	การให้กู้ยืมโดยไม่มีดอกเบี้ยในลักษณะไม่มีการจำกัดวัตถุประสงค์	มีหน่วยระดับเมือง ภาค เป็นผู้ควบคุม
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	มีอุปกรณ์เครื่องมือใช้เป็นส่วนกลาง	ความหลากหลายของอาชีพที่ดำเนินกิจกรรมมีค่อนข้างจำกัด
กองทุนแม่แห่งแผ่นดิน	สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน	ไม่มีโครงสร้างกองทุน

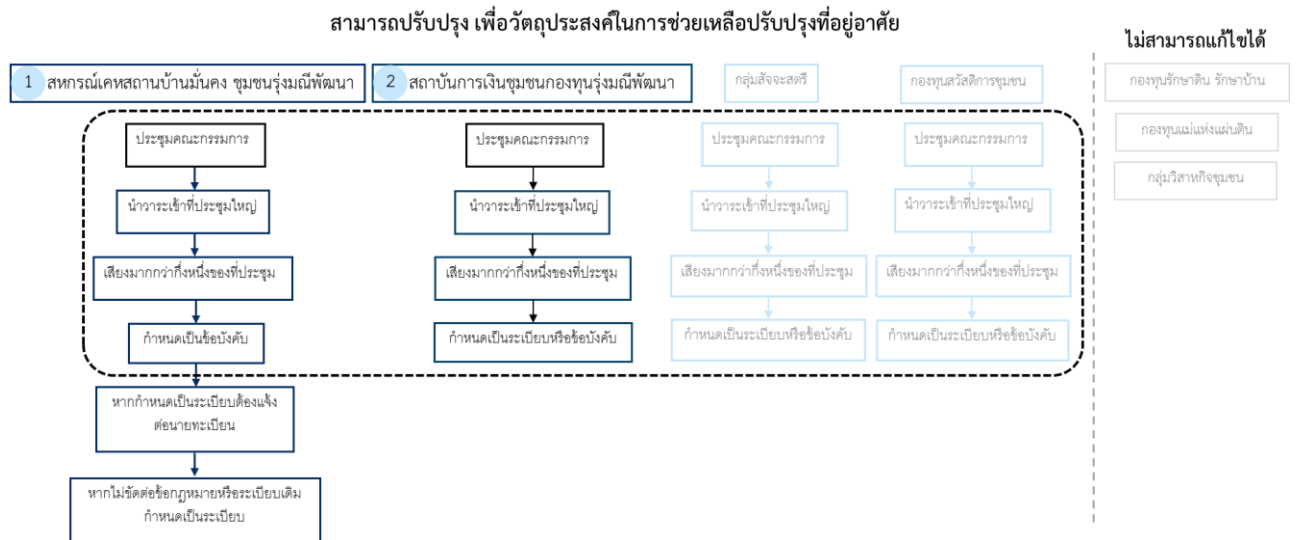
1. สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อใช้สำหรับที่อยู่อาศัยและเป็นแหล่งที่สามารถฝากเงินเพื่อที่จะนำมาใช้จ่ายเพื่อที่อยู่อาศัยในอนาคตได้ แต่ก็มีข้อจำกัดตรงที่วัตถุประสงค์อาจมีการทับซ้อน ส่งผลให้เกิดความสับสนและการซ้ำซ้อนของเงื่อนไขบางประการที่คล้ายคลึงกัน
2. กองทุนรักษาดิน รักษาบ้าน เป็นกองทุนที่ใช้สำหรับเรื่องความมั่นคงในที่ดินหากเกิดเหตุไม่คาดคิดกับเจ้าของที่อยู่อาศัย วัตถุประสงค์มีการเจาะจงชัดเจน ทำให้ยากต่อการแก้ไข รวมถึงระดับชุมชนเป็นส่วนที่เล็กที่สุด เพราะทั้งในระดับเมือง และระดับภูมิภาค การแก้ไขข้อบังคับ หรือการทำเรื่องต่าง ๆ จึงเป็นการตัดสินใจจากระดับที่สูงขึ้นไป แต่ระดับชุมชนเป็นเพียงแค่สาขาในการรับเรื่อง ช่วยเหลือคนในพื้นที่เท่านั้น
3. สถาบันการเงินกองทุนชุมชนรุ่งมณีพัฒนา พัฒนามาจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือชุมชนในหลากหลายมิติโดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับแหล่งรายได้ เงินทุนในการประกอบอาชีพ โดยผลดีคือการที่องค์กรสำนักงานกองทุนหมู่บ้านแต่ละชุมชนเมืองแห่งชาติให้อิสระแก่ชุมชนในการตั้งข้อบังคับหรือระเบียบที่มีบริบทของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกัน แต่ข้อเสียคือ ลักษณะของสมาชิกมีความหลากหลายในเรื่องของช่วงวัยและมีบุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชนเป็นสมาชิก จึงอาจยากต่อการทำความเข้าใจเรื่องการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ
4. กลุ่มสัจจะสตรี เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเพศหญิงในชุมชนโดยผลดีที่ชัดเจนคือระเบียบวินัยในการชำระหนี้ที่มีหนี้เสียเป็นศูนย์ โดยใช้ระบบสัจจะในการบังคับซึ่งกันละกัน แต่ข้อเสียคือกลุ่มสมาชิกไม่ครอบคลุมคนในชุมชนอย่างทั่วถึง
5. กองทุนสวัสดิการชุมชนหรือกองทุนวันละบาท โดยได้รับการสมทบจากท้องถิ่นและพอช.อีกในสัดส่วนเท่า ๆ กันเพื่อการเสริมสร้างสวัสดิการขั้นพื้นฐาน กองทุนดังกล่าวมีผลดีหรือความหลากหลายของสวัสดิการที่ครอบคลุมทั้งตัวบุคคลและชุมชนหนึ่งในนั้นคือการกู้ยืมแบบไม่มีอัตราดอกเบี้ยสำหรับสมาชิกผู้ที่มีความจำเป็น และข้อบังคับสามารถเพิ่มเติมได้ แล้วแต่บริบทของชุมชน แต่ด้วยความที่การให้อิสระมากเกินไปทำให้นักกิจกรรมการกล่าวว่ายากต่อการระบอบเขต และยังเป็นกองทุนที่มีหลายระดับส่วนนอกเหนือจากในชุมชน ทั้งระดับเมือง ภาค ซึ่งในบางครั้งอาจยากที่จะดำเนินเรื่องเพื่อขอรับสวัสดิการ
6. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ลักษณะกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นลักษณะกองทุนที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการสร้างอาชีพให้คนในชุมชนผ่านกองทุนที่มีเครื่องมือ วัสดุการประกอบอาชีพและมีช่องทางในการขาย โดยผลดีเป็นอุปกรณ์ส่วนกลางที่ใช้ในการประกอบอาชีพ แต่อาชีพดังกล่าวมีความหลากหลายไม่มากนัก จะเป็นอุปกรณ์ทำครัวหรืออุปกรณ์เกี่ยวกับการตัดเย็บ
7. กองทุนแม่แห่งแผ่นดิน เป็นกองทุนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกิจกรรมในชุมชนสำหรับเยาวชนหรือกิจกรรมที่เป็นเชิงรณรงค์เพื่อต่อต้านยาเสพติดในชุมชนให้มีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้นภายในชุมชนแต่เป็นกองทุนที่ได้รับการสนับสนุนมา และไม่มีโครงสร้างของกองทุนเป็นเพียงเงินทุนที่ใช้สนับสนุนกิจกรรมในชุมชน

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางรูปแบบกองทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัย

การเสนอแนะแนวทางรูปแบบกองทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ แนวทางการจัดตั้งกองทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา และเสนอแนะแนวทางการจัดตั้งกองทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนพื้นที่อื่น

ส่วนที่ 1 แนวทางการจัดตั้งกองทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการที่ดูแลระบบการเงินชุมชนและผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ กรมส่งเสริมสหกรณ์ และสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติพบว่า

ภาพ 2 กองทุนที่สามารถปรับปรุงระเบียบข้อบังคับเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

จากภาพที่ 2 กองทุนที่สามารถปรับปรุงเพื่อวัตถุประสงค์การปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุมีทั้งหมด 4 กองทุน ได้แก่ สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง สถาบันการเงินกองทุนชุมชน กลุ่มสัจจะสตรี และกองทุนสวัสดิการชุมชนนั้นสามารถปรับปรุงระเบียบข้อบังคับเพื่อวัตถุประสงค์สำหรับการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุได้ แต่เมื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการชุมชนเกี่ยวกับความคิดเห็น ลักษณะกองทุน รวมถึงความเป็นไปได้ ทั้งจากปัจจัยเรื่องขนาดทุน การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐทั้งในเรื่องของเงินทุนและระบบการบริหารจัดการ ระเบียบข้อบังคับที่มีทั้งกฎหมายรองรับและการตรวจสอบที่มีมาตรฐาน พบว่ากองทุนที่มีความเหมาะสมมากที่สุดที่จะปรับปรุงระเบียบข้อบังคับ ได้แก่ สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง และสถาบันการเงินกองทุนชุมชนรองลงมา ซึ่งสอดคล้องกับการรวบรวมข้อมูลของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนโดยส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 72.6 และร้อยละ 56.2 ตามลำดับ เป็นสมาชิกของกองทุนทั้งสองกองทุน ซึ่งมากที่สุดจากทั้งหมด 7 กองทุน รวมถึงจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่จะกล่าวถึงสองกองทุนนี้ ซึ่งหากเป็นกองทุนที่ผู้สูงอายุจำเป็นต้องกู้เงินเพื่อวัตถุประสงค์ทั่วไปคือ เรื่องเกี่ยวกับอาชีพ หรือมีความจำเป็นต้องใช้เงินคือ สถาบันการเงินชุมชนรุ่งมณีพัฒนา หากกล่าวถึงเรื่องของการออมเงินเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยก็จะกล่าวถึงสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง โดยกระบวนการการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับของกองทุนทั้งสองจะมีกระบวนการดังนี้

สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง วัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือชุมชนหรือพื้นที่ที่มีความเดือดร้อนเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย โดยกองทุนดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับกองทุนปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุแต่จะเป็นในลักษณะภาพรวมโดยเน้นที่การสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ทั้งชุมชน แต่เป็นลักษณะที่อยู่อาศัยพื้นฐานเพื่อลดค่าใช้จ่ายของกลุ่มสมาชิก โครงสร้างของสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงนั้น จะได้รับเงินทุนจากโครงการบ้านมั่นคงของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนทั้งยังเข้ามาให้คำปรึกษาเรื่องการบริหาร

จัดการ และมีการตรวจสอบจากรัฐโดยกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ รวมถึงความรู้ การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านต่าง ๆ โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระบวนการจะแก้ไขข้อบกพร่องหรือระเบียบเกี่ยวกับการปล่อยสินเชื่อหรือการออมเพื่อใช้ปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุนั้นจะมีความแตกต่างกันบางส่วนถ้าเทียบกับกองทุนทั่วไป ขั้นตอนเริ่มต้นคือ 1) ประชุมคณะกรรมการเพื่อร่างระเบียบข้อบังคับแล้ว 2) นำเข้าที่ประชุมใหญ่เพื่อขอมติที่ประชุมสมาชิก 3) หากเป็นเพียงแก้ไขข้อบังคับไม่จำเป็นต้องแจ้งต่อนายทะเบียนสหกรณ์ 4) แต่หากเป็นการแก้ไขระเบียบจำเป็นต้องแจ้งต่อนายทะเบียนสหกรณ์เพื่อตรวจสอบข้อกฎหมายว่ามีข้อขัดแย้งกับพระราชบัญญัติสหกรณ์หรือระเบียบเดิมหรือไม่ โดยรายละเอียดเงื่อนไขนั้นจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการระบบการเงินชุมชนจำเป็นต้องนำเข้าที่ประชุมเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน และร่วมกันแสดงความคิดเห็นในกลุ่มสมาชิก ซึ่งในระยะยาวนั้นหลังจากจบโครงการบ้านมั่นคง (สมาชิกชำระเงินกู้จนหมด) สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงจะเป็นกองทุนที่ไม่มีวัตถุประสงค์เฉพาะที่เหมาะสมที่จะเป็นกองทุนที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยเนื่องจากสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เดิม รวมถึงความเข้าใจของสมาชิกสหกรณ์และคณะกรรมการของสหกรณ์ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสหกรณ์เคหสถานในทิศทางเดิม

สถาบันการเงินกองทุนชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการสนับสนุนการสร้างรายได้ เพิ่มรายได้และลดรายจ่าย รวมถึงเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเร่งด่วนสำหรับประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พบว่านโยบายสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติให้อิสระในการกำหนดหลักเกณฑ์ข้อบังคับไปตามแต่บริบทของชุมชนนั้น ๆ ทำให้กระบวนการไม่มีความซับซ้อนเท่าสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง รวมถึงสถาบันการเงินกองทุนชุมชนรุ่งมณีพัฒนานั้น ได้รับเงินทุนจากทางสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และมีผู้ตรวจสอบและเป็นเหมือนที่ปรึกษาคือธนาคารออมสิน ซึ่งช่วยทั้งการให้คำปรึกษาในการบริหารจัดการและฝึกอบรมความรู้ ซึ่งคล้ายคลึงกับสหกรณ์เคหสถาน โดยมีขั้นตอนการปรับปรุงระเบียบข้อบังคับดังนี้

- 1) ประชุมคณะกรรมการเพื่อร่างระเบียบข้อบังคับสำหรับการเป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ เรื่องเกี่ยวกับการปล่อยสินเชื่อหรือการออมเพื่อใช้ปรับปรุงที่อยู่อาศัยหลังจากผ่านมติที่ประชุมคณะกรรมการ 2) นำเข้าที่ประชุมใหญ่สามัญหรือวิสามัญเพื่อขอมติในที่ประชุมจากสมาชิก 3) หากเสียงในที่ประชุมใหญ่เห็นด้วยมากกว่ากึ่งหนึ่งหรือหากไม่ผ่านมติให้ดำเนินการแก้ไขร่างจากข้อเสนอของสมาชิกในที่ประชุมและนำเสนอเข้าที่ประชุมใหญ่ตามขั้นตอนก่อนหน้านี้
- 4) หลังจากเรื่องผ่านมติของที่ประชุมใหญ่โดยหากที่ประชุมกึ่งหนึ่งเห็นด้วยจะประกาศเรื่องปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุเป็นระเบียบข้อบังคับ และนำไปบังคับใช้ต่อไป

ส่วนที่ 2 เสนอแนะแนวทางการจัดตั้งกองทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนพื้นที่อื่น

ชุมชนอื่นที่มีพื้นฐานด้านระบบการเงินชุมชนอยู่แล้ว อาจใช้ระบบการเงินชุมชนดังกล่าวหรือกองทุนที่มีอยู่ต่อยอดได้ โดยต้องคำนึงถึงเงินทุนและความสามารถในการบริหารจัดการในระยะยาวเนื่องจากการปรับปรุงระเบียบข้อบังคับเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุนั้น จำเป็นต้องมีเงินทุนสนับสนุน และรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นเรื่องความปลอดภัยของที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นส่วนสำคัญเพราะสมาชิกระบบการเงินในชุมชนมีหลากหลายช่วงวัยและความต้องการที่แตกต่างกัน และในชุมชนที่ไม่มีระบบการเงินชุมชนควรเริ่มต้นจากการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองซึ่งเป็นกองทุนที่ช่วยเหลือสมาชิกในเรื่องของการดำรงชีพขั้นพื้นฐาน รวมถึงการช่วยเหลือเงินทุนเริ่มต้นจากสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ทั้งธนาคารของรัฐในพื้นที่ทำหน้าที่คอยดูแลและช่วยเหลือด้านการฝึกอบรมความรู้พื้นฐานให้กับบุคลากรในชุมชน รวมถึงช่วยเหลือเรื่องการบริหารจัดการให้เป็นไปอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างระบบการเงินชุมชนให้แข็งแรง หลังจากนั้นจึงค่อยพัฒนาเพื่อช่วยเหลือในส่วนของการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในลำดับถัดไป

โดยสรุปจากการศึกษาชุมชนรุ่งมณีพัฒนา มีกองทุนที่สามารถแก้ไขกองทุนเดิมได้ทั้งหมด 4 กองทุน จากทั้งหมด 7 กองทุน โดยมีวิธีที่แตกต่างกัน และครอบคลุมกลุ่มสมาชิกที่มีลักษณะแตกต่างกัน โดยจากข้อมูลการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์พบว่า สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงเป็นแหล่งเงินทุนที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดเนื่องจาก

สหกรณ์มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยอยู่แล้ว และระเบียบก็เอื้อต่อการแก้ไขถึงแม้จะมีขั้นตอนที่มากกว่ากองทุนอื่น ๆ แต่ก็ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ อันได้แก่ กรมส่งเสริมสหกรณ์ที่ให้ความรู้ และข้อมูลในการเตรียมตัวหรือความเข้าใจในระเบียบโดยรวม และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ซึ่งเป็นหน่วยงานที่คอยตรวจสอบในช่วงที่สหกรณ์มีการจัดตั้งและดำเนินการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และถัดมาเป็นสถาบันการเงินกองทุนชุมชนรุ่งนภพัฒนา ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งหน่วยงานของรัฐที่สนับสนุนเงินทุนและการให้ความรู้ในส่วนของระเบียบข้อบังคับ ที่ทางสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติให้อิสระแก่ชุมชนในการกำหนดข้อตกลง ระเบียบร่วมกัน แต่ด้วยความที่ตัวกองทุนมีวัตถุประสงค์ที่กว้างและไม่เฉพาะเจาะจง ซึ่งอาจเป็นการยากที่จะทำความเข้าใจกับสมาชิกที่อาจไม่เห็นถึงความสำคัญในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่จำเป็น และสุดท้ายในส่วนของแนวทางการจัดตั้งกองทุนขึ้นมาใหม่นั้น มีปัจจัยที่สำคัญหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น ผู้นำ การเล็งเห็นความสำคัญของการปรับปรุงที่อยู่อาศัยเพื่อความปลอดภัย บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และความรู้เกี่ยวกับระบบการเงินพื้นฐานในชุมชน โดยไม่จำเป็นที่ทุกคนก็ตามที่ล้วนมีความจำเป็นและเป็นตัวส่งผลให้ระบบกองทุนเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นและดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยควรเริ่มต้นจากระบบการเงินชุมชนพื้นฐานคือ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งเป็นกองทุนที่ช่วยเหลือคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนเบื้องต้น รวมถึงโครงสร้างที่สามารถนำมาต่อยอดเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุได้ เนื่องจากการสนับสนุนเงินทุนจากทั้งสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และธนาคารของภาครัฐในพื้นที่ ในการดูแลเรื่องการบริหารจัดการและการให้ความรู้แก่ชุมชน

การอภิปรายผลและข้อค้นพบ

- 1) จากการศึกษาพบว่าสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับปรับปรุงบ้านและที่อยู่อาศัยของสมาชิกในชุมชนภายหลังจากเสร็จกระบวนการของโครงการบ้านมั่นคงแล้ว ตัวสหกรณ์จะไม่มีหน้าที่หลัก หรือเป็นเพียงสหกรณ์เพื่อช่วยเหลือสมาชิกในการเป็นแหล่งเงินทุนทั่วไปในชีวิตประจำวันอาจมีการรวบรวมค่าเช่าหากเป็นพื้นที่ชุมชนที่เช่าจากหน่วยงานรัฐหรือเอกชน แต่หากปรับให้ตัวสหกรณ์เคหสถานมีกระบวนการหลังจากนั้นเพื่อช่วยเหลือกลุ่มสมาชิกด้านการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ในระยะยาวสหกรณ์จะทำหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องการช่วยเหลือที่อยู่อาศัยของสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเพียงสหกรณ์เชิงนโยบาย
- 2) กองทุนที่พัฒนาเพื่อช่วยเหลือด้านการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุนั้นควรเป็นกองทุนที่มีเงินทุนช่วยเหลือเริ่มต้นและมีการกำกับดูแลโดยภาครัฐ ทั้งด้านการบริหารจัดการและกฎหมายรองรับ เพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพทั้งในการบริหารจัดการและปล่อยเงินกู้ที่มีส่วนช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุให้มีความสามารถในการชำระเงินกู้ได้ โดยไม่คำนึงถึงปัจจัยด้านผลกำไรเป็นหลัก แต่คำนึงถึงคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนก่อน โดยเป็นลักษณะสวัสดิการหรือเงินกู้เงื่อนไขพิเศษ
- 3) จากการศึกษาพบว่ากองทุนในชุมชนรุ่งนภพัฒนาถึงแม้จะมีจำนวนมากแต่ได้ส่งผลต่อสมาชิกในชุมชนเรื่องภาระการออมเนื่องจากสมาชิกในชุมชนสามารถเลือกได้ว่าตนต้องการเป็นสมาชิกกองทุนใดเพื่อวัตถุประสงค์อะไร ในทางกลับกันการมีกองทุนหลากหลายชนิดจะช่วยให้คนในชุมชนมีทางเลือกในการตัดสินใจว่ากองทุนใดมีประโยชน์กับตนเองและครอบคลุมการใช้ชีวิต

ข้อเสนอแนะ

- 1) ศึกษาจากพื้นที่ที่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย และไม่มีโครงสร้างระบบการเงินชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเงินชุมชน ทำให้เห็นถึงความเป็นไปได้จริงในพื้นที่ที่มีปัจจัยแตกต่างออกไป

2) งานวิจัยศึกษาเฉพาะมุมมองของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน ควรศึกษาภาพรวมทั้งชุมชนด้านการปรับปรุงที่อยู่อาศัยจากทุกกลุ่มอายุ ซึ่งอาจมีมุมมองและความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่แตกต่างกันเนื่องจากการปรับปรุงที่อยู่อาศัยควรเตรียมตัวก่อนเข้าสู่ช่วงสูงวัย

บรรณานุกรม

- กรกฎ ชยตรรัตน์. ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาธุรกิจสหกรณ์. *สัมภาษณ์*, 25 เมษายน 2562.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. “*สรุปข้อมูลสำคัญผู้สูงอายุที่ลงทะเบียนในบัตรสวัสดิการแห่งรัฐปี พ.ศ.2560.*” สืบค้น 7 เมษายน 2662. <http://www.dop.go.th/th/know/1/139>.
- กัลยาศรี หมอกมณี. ประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง/สถาบันการเงินกองทุนชุมชนรุ่งมณีพัฒนา. *สัมภาษณ์*, 6 เมษายน 2562.
- ถิรวัฒน์ พิมพ์เงิน. “*การประยุกต์แนวคิดโครงการบ้านมั่นคง ในการพัฒนาชุมชนที่อยู่อาศัยของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์: กรณีศึกษา ชุมชนในเขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร.*” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.
- “*นายอุษพงศ์ ไนต์ไธสง, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561 เรื่อง แดงขาว สถิติบอกอะไร ผู้สูงวัย ปัจจุบันและอนาคต.*” สืบค้น 13 มีนาคม 2562. http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/Press_Release/2561/N10-04-61-1.aspx.
- ประภาพร บ้านคลองสี่. “*การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านระดับดี (AAA) กรณีศึกษาอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง.*” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.
- ปาริยัตถ์ ฤทธิชัย. “*การติดตามด้านการบริหารจัดการด้านการเงินของสหกรณ์และกลุ่มออมทรัพย์ที่อยู่อาศัยในบ้านมั่นคง: กรณีศึกษาโครงการนำร่อง กรุงเทพมหานคร.*” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- “พระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2562.” *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 34ก หน้า 27-42. (2562, 17 มีนาคม).
- “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 14) ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้าน พ.ศ. 2551.” *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 125 ตอนพิเศษ 38ง. (2551, 22 กุมภาพันธ์).
- เวณิกา รูปพลทัพ. “*แนวทางการออกแบบปรับปรุง ที่อยู่อาศัย อาคารและพื้นที่ภายนอกสำหรับผู้สูงอายุเขตชุมชนเมืองในพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กรณีศึกษา ชุมชนทรัพย์สินใหม่ ชุมชนทรัพย์สินเก่าและชุมชนคลองพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร.*” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560.
- สภาปฏิรูปแห่งชาติ. *วาระปฏิรูปที่ 30 : การปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558.
- สันติ ถิรพัฒน์, อนันต์ชัย คงจันทร์และเสกสรร เกียรติสุไพบูรณ์. “*ความยั่งยืนของกองทุนสวัสดิการชุมชน.*” *จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์* (2555): 1-28.
- โสวัฒน์ อยู่คงดี. หัวหน้างานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. *สัมภาษณ์*, 25 เมษายน 2562.